

Attalos, Antalya'nın Kurucusu

Mürşidin DEMİRCAN

Turist Rehberi

03 Ağustos 2022 Çarşamba

Sunu Planı

- ☞ Şehir ve Devlet
- ☞ Pers İmparatorluğunun En Geniş Sınırları
- ☞ M.Ö. 3. yy Öncesi Akdeniz Genel Durumu
- ☞ Fenike, Kolonileri ve Kartaca'nın Akdeniz'de Konumu
- ☞ Tarihsel Gelişim: Makedonlar, Yok Oluş, İskender Ve Çocukları, Diadohlar
- ☞ Lysimakhos
- ☞ Attalitler (*Philetairos, Eumenes, Attalos I Soter, Eumenes II, Attalos II, Attalos III, Aristonikos/Eumenes III*)
- ☞ Pergamon Ve Pergamon Krallığı
- ☞ Galatlar (*Keltler*)
- ☞ İkinci Kartaca Savaşı Öncesi Batı Akdeniz'de Genel Durum
- ☞ Bithinya (*Prusias, Hannibal, Nikomedias*)
- ☞ Antik Çağda Kentler Nasıl Kurulurdu
- ☞ Antik Çağda Fenike Kolonileri Nasıl Kuruldu
- ☞ Antalya Nasıl Bir Yerde Kuruludur
- ☞ Kent Antalya'nın Kuruluşuna Dair Yorumlar
- ☞ MÖ.II Yy'dan Evvel Antalya'da Yaşam Var Mı?
- ☞ Roma Ele Geçirdiği Yerleri Ne Yapıyor
- ☞ Antalya'nın Adı Meselesi
- ☞ Adalia, Adalya, Adelle, Antâliyye, Attaleia, Cetelia, Sattalia, Thalia, Thalya
- ☞ Yakın Tarihi Olgular
- ☞ Netice

Şehir ve Devlet

Aristoteles aileden ve köyden söz ettikten sonra bunların birleşmesiyle oluşan üçüncü birlik olarak “polis”i anlatır:

“**Son birlik**; çeşitli köylerden oluşan **şehir** ya da **devlettir (polis)**. Bununla hemen her bakımdan süreç tamamlanmıştır; kendi kendine yeterliğe erişilmiş ve böylelikle, yaşamın kendisini sağlamak için başlamışken, şimdi iyi yaşamı sağlayabilecek bir duruma gelmiştir. Bundan dolayı, içinden çıktığı daha eski topluluklar nasıl doğalsa, şehir-devleti de öylece yetkinlikle doğal bir topluluk biçimidir.”

Yunan şehir devletleri karanlık çağların sonunda doğmuştur.

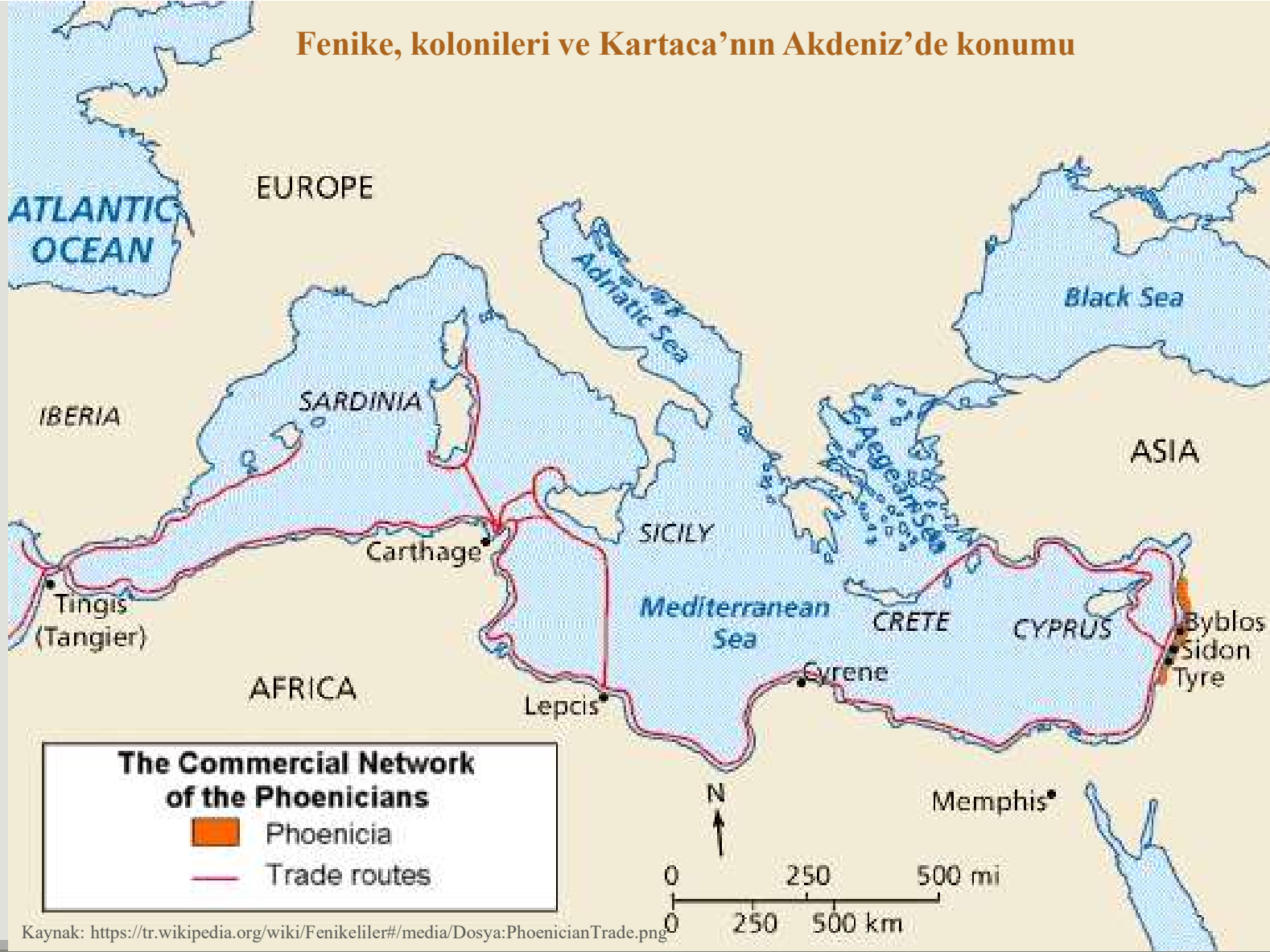
Pers İmparatorluğu En Geniş Sınırları (MÖ 522 - MÖ 486)

M.Ö. 3. yy Akdeniz; Roma, Kartaca, Epiros ve Syracuse'nin genel durumu

Fenike, kolonileri ve Kartaca'nın Akdeniz'de konumu

Tarihsel gelişim

Makedonlar, Perslere karşı ortak mücadele sloganıyla Yunanistan, Paeonia ve kıyı Trakya'nın büyük bir kısmı üzerinde hegemonyasını dayatmayı başaran ve son derece güçlü bir ordu kuran II. Philip ile güçlenmiştir. Oluşan bu güç oğlu İskender'in yaptığı fetihlerin de temeli olmuştur.

MÖ.4-3 yy Makedonlar imparatorluğu üç kıtaya yaydılar. Hiç bir savaşı kaybetmeyen İskender, seferleri sırasında tanrılaştırılarak Mısır firavunu ve Pers kralı ilan edildi.

Bu yeni kurulan imparatorluğun yazısı ve kültürü bazı Asya ve Mısır özellikleriyle birlikte antik Yunan modelinin etkisinde gelişti ve yeni bir Helenizm kültürü oluştu.

Makedonların kurduğu en önemli merkezler, Küçük Asya'da **Bergama** ve **Antakya** , Orta Asya'da **Baktriya**' ve Mısır'da **İskenderiye**'dir.

Yokoluş

Antik Yunanlar, Makedonları ‘Helenler’ ve kralları olarak kabul etmemiş barbar olarak değerlendirmişlerdir. Makedon Aristokrasisi, eski Yunancayı resmi dil olarak kullanmış ise de nüfus bu dili konuşmamıştır. Plutarch ve Rufus, Makedonya krallarının halkları ve ordularıyla Yunanca dışında bir dilde konuştuğuna tanıklık ediyor.

Makedonya sakinlerinin çoğu daha uygun yaşam koşulları bulduklarından dolayı [doğuya taşındılar](#).

Sürdürdükleri uzun savaşta Balkanlardaki Makedon nüfusu azaldı.

Ülkenin yıkımını önlemek için Eski Makedonya’ya yabancı nüfus yerleştirildi: Yunanlılar, İliryalılar, Paeonlar, Keltler, Küçük Asya kabileleri ve özellikle Trakyalılar. Böylece, Helenistik dönemin sonlarında, daha önemli ve eski binalarda ve kalelerde yalnızca eski Makedon nüfusu kaldı.

Antik dönem tarihçilerine göre, Roma, MÖ.2. yüzyılın ortalarında Makedonya’yı fethettiğinde, askerler ve nüfusun geri kalanı diğer etnik kökenlerden idi. Yalnızca soylular bir dereceye kadar Makedon öz bilincine sahip idiler.

Zamanla eski Makedonlar hızla ortadan kayboldu ve Makedon uyruğu kavramı altında tamamen devletçi karakterde olan bir Makedon fikri doğdu.

II. Philippos MÖ.336 yılının baharında *Attalos*, Parmenion ve Amyntas komutasında Küçük Asya seferini yürütürler.

Batı Anadolu'daki kentleri Pers egemenliğinden kurtarmak için hazırlıklara başlar.

Ancak, II.Philippos uğradığı **suikast sonucu ölür.**

Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0skender#/media/Dosya:Alexander_and_Bucephalus_-_Battle_of_Issus_mosaic_-_Museo_Archeologico_Nazionale_-_Naples_BW.jpg

İskender, MÖ.356 yılının yazında Pella’da doğar.

Antik Makedonya Krallığı’nın kurulduğu yer olan Pella, Yunanistan’ın Orta Makedonya coğrafi bölgesinde olmakla, Osmanlı dönemindeki adı Alakilise’dir.

Mürşidin DEMİRCAN
Turist Rehberi

MÖ.336 Ekim ayında **İskender kral olur** ve üvey annesi Kleopatra Eurydice ve iki çocuğunu öldürtür. **Kleopatra general Attalos'un yeğeni idi.**

İskender açısından:

Attalos hayatta kalamayacak kadar hırslı ve Asya güçleri arasında popülerdir ancak Attalos da idam edildi.

İskender
MÖ.13.06.323
tarihinde Babil’de
vefat eder

İskender'in Çocukları Var Mıydı?

MÖ.333'teki İssos savaşından sonra, İskender'in gözdesi Barsine oldu ve bu ilişkiden **Herakles** MÖ.324 (veya 327) Pergamon'da dünyaya gelmiştir.

İskender MÖ.328 yılında Sogdiana kuşatmasında pek çok Baktria soylusunu esir almış ve Baktria'lı Oksyatres'in kızı Roksane ile evlenmiş olup vefat ettiğinde eşi hamileliğinin altıncı ya da sekizinci ayındaydı. Roksane erkek çocuk doğurdu ve çocuk **IV. İskender** olarak adlandırıldı.

Bunun üzerine II. Philippos'un yarım akıllı oğlu Arrhidaios ve IV. İskender ortak kral ilan edildiler, ancak Makedonlar bu kişilerin krallığını benimsemediler, neticede Arrhidaios, IV.İskender ile Roksane öldürüldü.

Argeadai ailesinin yaşayan son erkek üyesi **Herakles** ve annesi Barsine Pergamon'dan alınıp Makedonia'ya getirildiler ve MÖ.309 yılında öldürüldüler. Böylece İskender'in soyu sona erdi.

Herakles öldüğüne 14-17 yaşlarında idi.

MÖ.323-319

İskender'in ordu komutanlarından Perdikkas, Antipater, Polysperchon İmparatorluğu bir arada tutmaya çabalamışlardır.

Diadoklar (Halifeler):

- Mısır *Ptolemaios*,
- Suriye *Seleukos*,
- Makedonya *Antigonos*,
- Bithynia *Nikomedes*,
- Trakya ve Anadolu *Lysimakhos*.

Yeni Satraphıklar:

- Pamphilia Lykia ve Frigia *Antigonos Monophthalmos*,
- Hellespontus Phrighiası *Leonnatos*,
- Paphlagonia ve Kappadokia *Eumenes*.

İskender Sonrası Diadohlar Arası Paylaşım

Lysimakhos (Λυσίμαχος, MÖ.360 – MÖ.281)

Lysimakhos MÖ.328'de Büyük İskenderin koruması olmuştur. Büyük İskender'in ölümünden sonra Trakya'nın yöneticiliğine getirilmiş, MÖ.309'da Chersonese'yi [Gelibolu Yarımadası] anakaraya bağlayan bölgede Lysimachia antik kentini kurmuş ve Odryslere karşı bir siper oluşturmuştur.

MÖ.306'da Trakya, Anadolu ve Makedonya'da kral oldu.

MÖ.301'den itibaren Pergamon'un da yer aldığı Mysia bölgesi hükümdarlığını ele geçirmiş ve Pergamon Kalesi'ne **Philetairos**'u atamıştır.

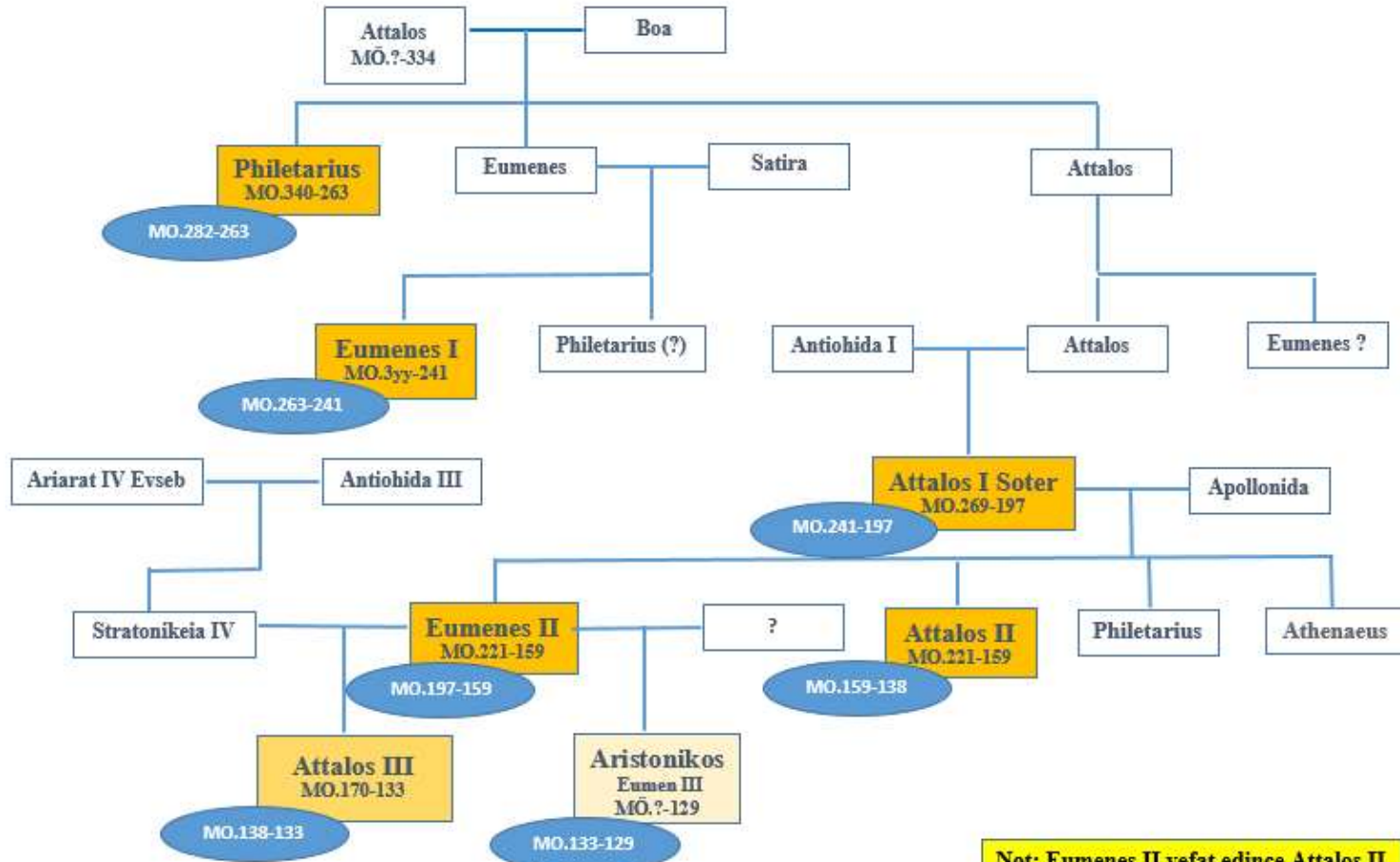
Yaklaşık 20 yıl Lysimakhos'a sadık bir vali olarak hizmet eden **Philetairos**, M.Ö. 282'de Lysimakhos'a isyan etmiş ve Seleukos'un tarafına geçmiştir.

Lysimakhos, MÖ.281'de Kurupedion Savaşı'nda Seleukos I'in ordusuna yenilip öldürülmüştür.

Seleukos da Makedonya'ya dönmek üzere çıkmış ve yolculuk sırasında zaferden az sonra öldürülmüştür.

Pergamon'da saklanan Lysimakhos hazinesi **Philetairos**'a kalmıştır.

Bergama Krallığı Aile Seceresi

Not: Eumenes II vefat edince Attalos II abisinin eşi Stratonikeia IV ile evlendi.

Philetairos

Pergama ve Attalitler Hanedanı Kurucusu

Yönetim süresi M.Ö.282 – 263

Öncesi

Sonraki Evmen I

Kişisel

Doğum M.Ö.340-Paflogonya

Vefat M.Ö.263-Bergama

Ailesi

Hanedan Attalitler

Baba Attalos (Makedonyalı)

Anası Boa (Paflogonyalı)

Eşi

Philetairos, Tios Paphlagonia'da doğmuştur.

Yunanca : Φιλέταιρος, *Philetairos*,

Latince : *Philetaerus*.

Tios : *Filyos*, Zonguldak

Paphlagonia : *Antik kaynaklara göre batısında Bithynia'dan Parthenius (Bartınsu) nehri ile doğusunda Pontus ve Halys (Kızılırmak) nehri ile güneyinde Phrygia ve Galatia ve kuzeyinde Karadeniz ile çevrili coğrafik bölgenin adıdır.*

Kaynak: https://en.wikipedia.org/wiki/Eumenes_I#/media/File:EumenesI_Coin.JPG

Eumenes I

Philetairos'un yeğeni

Yönetim süresi	M.Ö.263 – 241
Öncesi	Philetairos
Sonraki	Attalos
Kişisel	
Doğum	M.Ö.3 yy.
Vefat	M.Ö.241-Bergama
Ailesi	
Hanedan	Attalitler
Baba	Eumenes (Philerairos'un kardeşi)
Anası	Satira
Eşi	

Attalos I Soter

Pergama Kralı

Yönetim süresi	M.Ö.241 – 197
Öncesi	Eumen I
Sonraki	Eumen II

Kişisel

Doğum	M.Ö.269
Vefat	M.Ö.197

Ailesi

Hanedan	Attalitler
Baba	Attallos (Eumen I'in kardeşi)
Anası	Antiohida
Eşi	Apollonida

Kaynak:
https://tr.wikipedia.org/wiki/II._Eumenes#/media/Dosya:Eumene_II_detto_giovane_comandante_da_villa_del_papiri_peristilio_quadrato.JPG

Eumenes II

Pergama Kralı

Yönetim süresi	M.Ö.197-159
Öncesi	Attalos I
Sonraki	Attalos II

Kişisel

Doğum	M.Ö.221
Vefat	M.Ö.159

Ailesi

Hanedan	Attalitler
Baba	Attalos I
Anası	Apollonida
Eşi	Stratonike IV

Kaynak: <https://www.livius.org/pictures/turkey/izmir-smymna/smyrna-museum-pieces/smyrna-attalus-ii-philadelphus/>

Attalos II

Pergama Kralı

Yönetim süresi	M.Ö.159-138
Öncesi	Eumen II
Sonraki	Attalos III

Kişisel

Doğum	M.Ö.220
Vefat	M.Ö.138

Ailesi

Hanedan	Attalitler
Baba	Attalos I
Anası	Apollonida
Eşi	Stratonike IV

Attalos III

Pergama Kralı

Yönetim süresi	M.Ö.138-133
Öncesi	Attalos II
Sonraki	Eumenes III

Kişisel

Doğum	M.Ö.170
Vefat	M.Ö.133

Ailesi

Hanedan	Attalitler
Baba	Eumenes III
Anası	Stratonike IV
Eşi	

Eumenes III / Aristonikos

Pergama Kralı (Garyrimeşru varis)

Yönetim süresi	M.Ö.133-129
Öncesi	Attalos III
Sonraki	Roma fethi

Kişisel

Doğum	M.Ö.?
Vefat	M.Ö.129

Ailesi

Hanedan	Attalitler
Baba	Eumenes II
Anası	Gayrimeşru
Eşi	

Mürşidin DEMİRCAN
Turist Rehberi

Pergamon Sarayı

Kaynak: <https://arkehorizons.blogspot.com/2020/02/pergamon-kent-tarihi-ve-dionysos-tapinagi.html>

Mürşidin DEMİRCAN
Turist Rehberi

Pergamon

Pergamon MÖ.3. yy'da Büyük İskender'in ölümünden sonra, mirasının generalleri arasında paylaşılma savaşları sonunda kurulmuş ve bundan sonraki 150 yıl boyunca Helenistik kültürün en önemli merkezlerinden biri olmuştur.

Lysimakhios, Bakırçay vadisine egemen bir tepenin önemini anlamış ve buraya askeri amaçlı yatırım yapmış ve bu şehrin komutanı olarak Philetarios'u görevlendirmiş idi.

Philetairos kısa süre içerisinde krallığını bölgede önemli bir konuma getirdi. Fakat kendi çocuğu olmadığı için halefi olarak kardeşi Attalos'u bıraktı. Fakat halefi Attalos erken öldü. Kardeşinin yerine geçecek olan rahmetli Attols'un aynı isimdeki oğlu Attalos'un da yaşı küçük olduğu için yerine Philetarios'un kardeşi Eumenes'in oğlu Eumenes geçti. Eumenes ilk olarak kendilerine saldıran Antiohos'u mağlup edip egemenlik sınırlarını genişletmeye başladı.

Eumenes'den sonra başa I. Attalos geçti.

Pergamon Krallığı

I. Attalos yaklaşık olarak 44 yıl Pergamon kralı olarak kaldı. Bu süre zarfında Pergamon krallığını Küçük Asya'nın en güçlü devleti haline getirdi. I. Attalos devrinde Helenizm dünyasında çoğu olayda rol almıştır.

İlk görkemli yapılar, kral unvanını ilk defa kullanmaya başlayan I. Attalos zamanında yapılmış ve krallığın sınırları Marmara denizi kıyılarına kadar ulaşmıştır. Pergamon'nun en parlak devri ise I. Attalos'un oğlu II. Eumenos (MÖ 197-159) dönemidir. Roma yanlı akıllı devlet politikalarıyla Pergamon Krallığını Helenistik dönemin en güçlü devletlerinden biri haline getiren Eumenes, Pergamon Akropolisindeki en güzel yapıların inşasına da önayak olmuştur. Kentte bu süreçte 200 bin rulo yazma yapının bulunduğu bir kütüphane oluşturulmuş, **kütüphanedeki** kitap sayısı **200.000**'e yaklaşmıştır. **Zeus Sunağı** Attalos hanedanlığı tarafından yaptırılmıştır.

Krallık MÖ.133'de Roma'ya, MÖ.129'da Roma'nın Asya (*Asia*) eyaletine bağlandı. Pergamon kütüphanesindeki bütün eserler Antonius tarafından MÖ.41'de Kleopatra'ya armağan edilmek üzere Mısır'a kaçırıldı.

Pergamon Roma döneminde de önemini koruyan bir kent olmuş, Hıristiyanlıktan sonra bir piskoposluk merkezi yapılmıştır.

Galatlar (Keltler)

Barbar olarak nitelendirilen bu kavim MÖ.4. yy'da Fransa üzerinden Balkanlara göç etti ve MÖ.277'de Anadolu'ya saldırdı. Bugün Ankara'nın bulunduğu yöreyi ele geçirip yerleştiler ve bölgeye Galatya dediler.

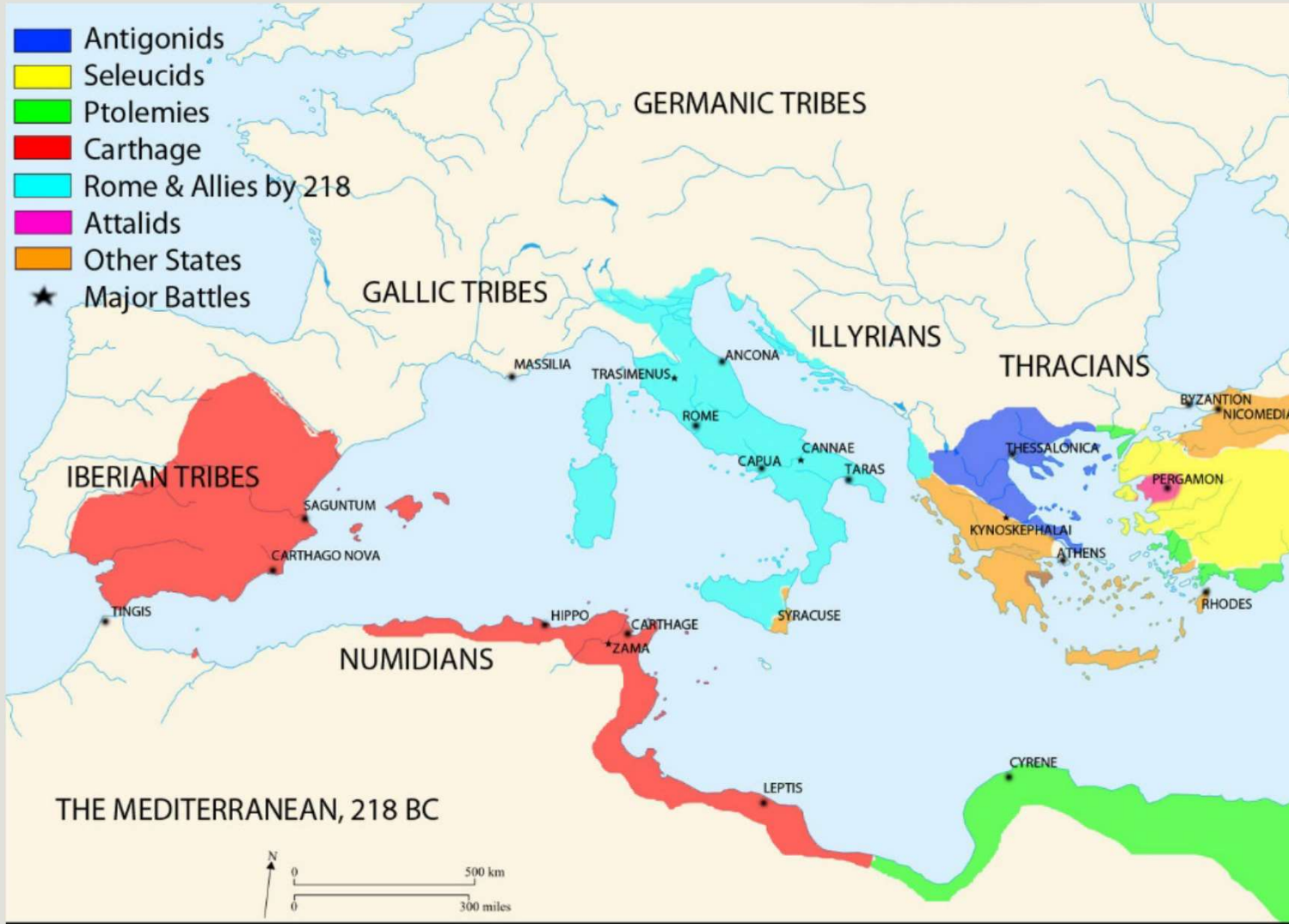
Galatlar kent yaşamını pek sevmeyen, gaddar ama alçak gönüllü göçebe bir kavimdi.

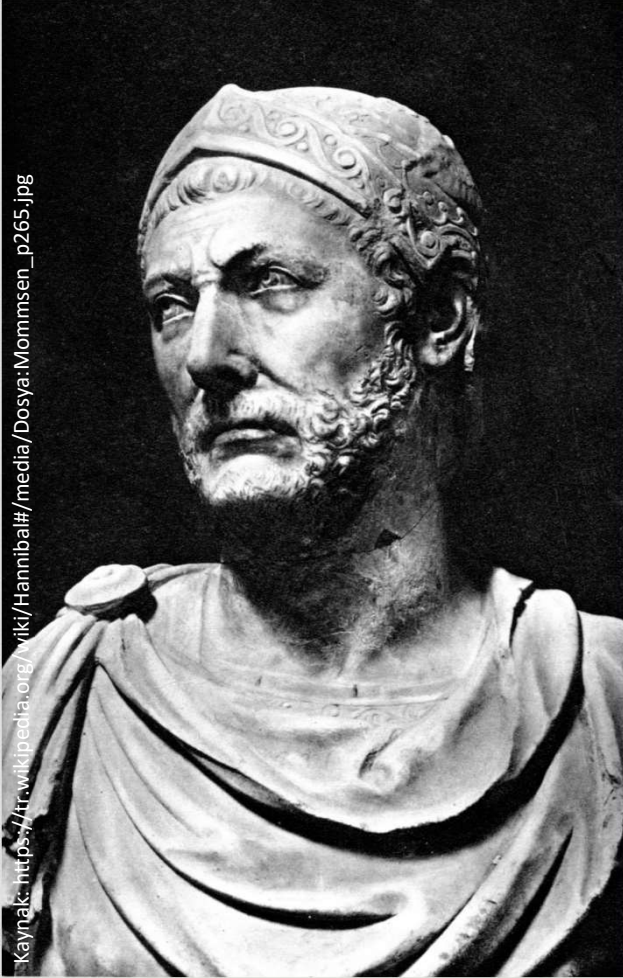
Yüncülük, çadır dokumacılığı ve içki yapımıyla ünlüydüler.

Özellikle et kurutma işinde rakipsizdiler.

Galat Ekmeği adı verilen çok lezzetli bir ekmek üretmişlerdir.

İkinci Kartaca Savaşı öncesi Batı Akdeniz’de genel durum ve Hannibal

Hannibal

MÖ.247 yılında Kuzey Afrika'da doğdu.
MÖ.183'te Lybissa'da (Gebze) öldü.

Gebze, Hannibal'ın Anıt Mezarı

Kartaca'dan kendi hemşerileri tarafından kovulan Hannibal Seleukos'lara sığındı. MÖ.190 yılında Hannibal ve Apollonius'un komuta ettiği küçük donanma Rodos donanması ile Side'de karşılaştı. Deniz savaşını Rodos donanması kazandı, Hannibal ve Apollonius'un donanması Alanya kıyılarına geri çekildi. Selevkos genel donanması da Myonnesos (*Seferihisar, Çiftkale-Sıçanadası*) yakınlarında Roma ve Rodos birleşik donanmasına mağlup oldu. Hannibal, Bithynia Kralı Prusias'a sığındı. Prusias ile Pergamon'a karşı savaştı. Ancak Roma'nın isteği üzerine Prusias Hannibal'ı onlara teslim etmeye karar verdi. Kaçma imkanı bulamayan Hannibal Lybissa'da kendi hayatına son verdi ve orada defnedildi.

Hannibal; Eumenes I, Attalos I, Eumenes II ile Attalos II'in çağdaşıdır.

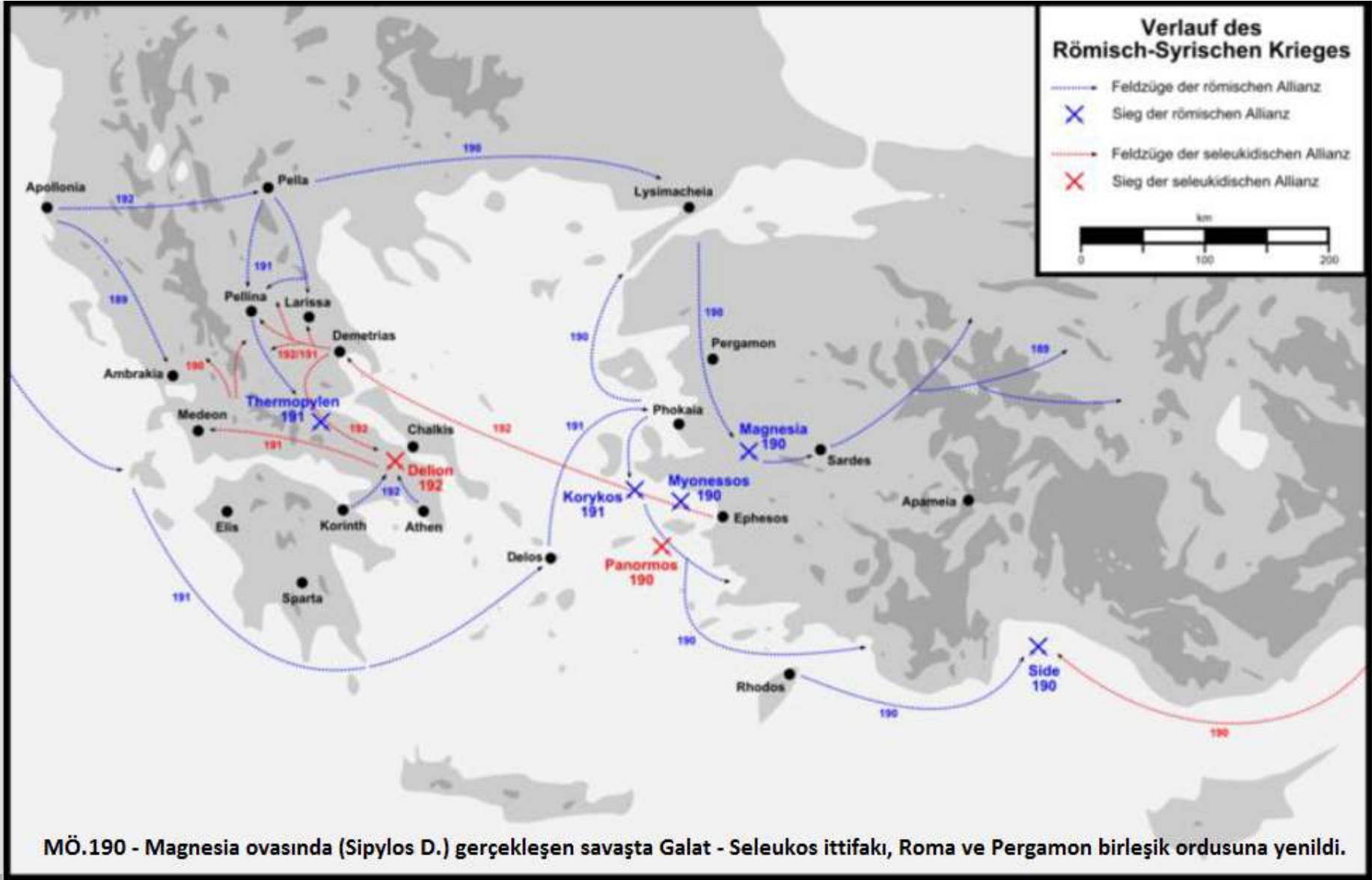
MÖ.190 yılında Hannibal'in Fenike yakınlarından donanma ile geldiğini haber alan Rodoslular, donanmayı Pamphylia (Antalya) bölgesinde Side'de karşılaşmıştır. Rodoslularla yapılan bu savaşta, gemilerinin üstünlüğü ve Rodosluların denizlerdeki tecrübeleri sayesinde Hannibal ve Apollonius'un kontrol ettiği donanma yenilgiye uğramış ve Alanya kıyılarına geri çekilmek durumunda kaldılar.

Selevkoslar'ın genel donanması Myonnesos (*Seferihisar, Çifitkale-Sıçanadası*) yakınlarında Roma ve Rodosluların donanması ile karşılaşmış ve ağır bir mağlubiyet almıştır.

Manisa yakınlarında Magnesia'da yapılan kara savaşında, müttefik olan Roma ve Pergamon III. Antiokhos'u mağlup ederler. Bu kara savaşında Hannibal kralın yanında değildi ve herhangi bir etkisi olmamıştır.

Magnesia Muharebesi sonucunda Roma, Anadolu'nun hâkimiyeti için ilk adımını atmış, yapılan anlaşmaya göre III. Anthiokos, Torosların güneyine kadar çekilmek zorunda kalmıştır. Anlaşmanın diğer bir önemli maddesi ise Hannibal'in teslim edilmesidir. Bu yenilginin ardından Hannibal için bir kez daha sürgün yolu göründü ve sığınacak devlet aramaya başladı.

Hannibal'in Selevkoslar'ın yanından kaçışı ve Bithynia'ya gelinceye kadarki kronolojisi belirsizdir. Kaynaklar birbiriyle çelişmektedir. Bilgiler, Hannibal'in önce Girit'e sonra Bithynia'ya gittiği yönündedir. Hannibal'in Armenia Krallığına gittiği ve burada bir şehir kurduğu da bilinmektedir. Fakat kaynaklardan önce Girit'e mi yoksa Armenia'ya mı gittiği kesin olarak çıkarılamamaktadır. Ancak Hannibal'in bu dönemi ile ilgili bilenen en önemli tarihi gerçek ister Girit'e ister Armenia'ya veya sırası fark etmez her ikisine de gitse bile son durağı Bithynia Kralı Prusias'tır.

Kaynak: https://de.wikipedia.org/wiki/R%C3%B6misch-Syrischer_Krieg#/media/Datei:Treaty_of_Apamea.png

MÖ.188 Apameia (Dinar) Barış Anlaşması

Selevkoslar'ın terk ettiği topraklar Pergamon ve Rhodos arasında paylaşılacaktır.

Magnesia Savaşı'ndan sonra Selevkos egemenliği Suriye dışında etkisini kaybetmiş, otorite boşluğunda Anadolu'da Armenia ve Kappadokia gibi bazı küçük Hellenistik krallıklar ortaya çıkmıştır.

Apameia barışı neticesinde, Batı Anadolu Pergamon Krallığı'na geçmiş, Pamfilya ikiye bölünmüştür. Antlaşma metninde Pergamon Krallığı ile Selevkos Krallıklarının sınırları kesin olarak belirlenmemiştir. Metinden yola çıkarak şöyle bir sonuç oluşturabiliriz:

Pergamon Krallığı Perge dâhil olmak üzere Aksu (*Kestros*) sınır olacak şekilde Batı Pamfilya'ya sahip olmuştur.

Aspendos ve Side bağımsız olarak kalmış ve her iki şehirde Romalıların bağdaşı olmuştur.

Apameia Antlaşmasına rağmen Pergamon Krallığı tüm Pamfilya'ya egemen olmak istemiştir.

Aspendos, Side ve belki Sillyon Roma'nın yardımları ile bağımsızlıklarını korumuşlardır.

İhtimalen II.Attalos, Güney Akdeniz'de bir limana sahip olabilmek için Attaleia kentini kurmak zorunda kalmıştır – 159 ila 138.

MÖ.171-168 III. Makedonya Savaşı

Roma'nın Makedonya, Yunanistan ve Anadolu'yu kontrol altına alması ve buralardaki kent devletleriyle olan iyi ilişkileri, onları tekrar Makedonlar'la karşı karşıya getirdi.

Pergamon krallığı müttefiki Roma'ya düşmanca hareket eden Perseus'u şikayet etmiş, Roma'da Makedonya'ya savaş ilan etmiştir.

Teselya'nın Pydna mevkiinde yapılan savaşta Makedonlar yenilgiye uğramışlardır. Antigonos Hanedanlığı son bulmuştur.

Bu esnada Galat'lar Pergamon Krallığına karşı ayaklanmışlardır.

II.Eumen kardeşi Attalos'u yardım istemek için Roma'ya göndermiştir. Romalılar Pergamon Krallığının Attalos ile II.Eumen arasında ikiye bölünmesini teklif etmişler, Attalos bu teklifi kabul etmemiştir.

Roma Pergamon'luların çok fazla güçlenmesini istemiyorlardı.

MÖ.159 yılında II. Eumenes vefat eder

II. Attalos Pergamon Kralı olur

II.Prusias Roma'ya Pergamon hakkında çeşitli suçlamalar yapar Galatları, Selgelileri ve Küçük Asya'daki bazı halkları da benzer suçlamalar yapmaları için kışkırttırdığından II.Attalos dönemi de Bithynia kralı Prusias ve Galat akınlarına karşı yapılan savaşlar ile geçer.

II.Attalos Prusias ve Galatları Roma Sanatosuna şikayet eder ancak beklediği yardım karşılıksız kalır. Roma kendi çıkarları çerçevesinde Bithynia veya Galatlar'ın tarafını tutar.

Galat saldırılarından korunmak için II. Attalos MÖ.154 yılında Kappadokia kralı V. Ariarathes (MÖ 163-130) ve IV. Mithradates (MÖ 159-150) ile ittifak kurmuştur. Ayrıca MÖ.149 yılında II.Prusias'ın oğlu II. Nikomedes ile anlaşmış ve Nikomedia'ya gelip kenti kuşatmıştır. Kent sakinleri kral II. Prusias'a ihanet ederek kent kapılarını II. Attalos ve II. Nikomedes'e açmışlar, Nikomedes babası olan II.Prusias'ı öldürtmüş ve Bithynia Krallığı'nın başına geçmiştir.

II.Attalos MÖ.138'de vefat eder.

III. Attalos (MÖ 138-133)

II. Attalos, II. Eumenes'in oğlu olan yeğeni Attalos'u halef tayin etmiştir. III. Attalos sarayında içine kapanıp yaşamış, tıbbi bitki ve otlar yetiştirmiş, zehir – panzehir denemeleri ile zooloji ve botanik alanlarında kapsamlı çalışmalar yapmıştır.

Annesi için anıt mezar yapımında çalışırken güneş çarpmasına uğramış, hükümdarlığının 5 yılında MÖ.133'te vefat etmiştir.

Pergamon'u Roma'ya «Roma Halkı İçin» vasiyet etmiştir. Batılı yazarlara göre, akılcı bir politik kararla Roma'nın gücünü tanıyarak halkının selametini sağlamış, ülkesini Roma'nın koruması altına bırakmıştır.

Roma senatosu vasiyetnamenin tüm maddelerini kabul etmiştir.

Pergamon toprakları Ephesoslu Aristonikos'un ayaklanmasına karşın MÖ.130'da Stratonikeia'da yenildi ve Attalos'un hazinesi köleleriyle birlikte Roma'ya gönderildi. Pergamon mutlak olarak Roma'nın oldu.

MÖ.129'da Manlius Aquilius, Roma'nın Asia Eyaleti'ni organize etmiş, Ephesos'tan Anadolu içlerine giden mevcut bağlantı yollarını geliştirmiştir.

Attalitler Sonrası

Roma'nın kurduğu yeni Asia eyaletine tabi olan bölgeler: Troias, Mysia, Aiolis, Lydia, Phrygia'nın güneyi, Ionia ve Karia'dır. Bu bölgedeki kentlerden Phokaia, Stratonikeia ve Tralleis dışında diğerk kentler *civitas libera* (özgür şehir) statüsü almış, bu statünün dışında kalan diğerkleri vergiye tabi tutulmuşlar ve doğrudan eyalet valisine bağlandılar.

Pergamon Kraliyet toprakları ise vasiyet gereğı Roma halkının mülkü olmuş, bu araziye işleyen köylülere kiracı olarak itibar edilmiştir.

Diğerk doğal kaynakları ve imalathaneleri işleyen kişilerin daha önce Pergamon kralına ödemekle yükümlü oldukları vergiler Roma yönetimine geçmiştir.

Eyaletin en üst yöneticisi **Proconsul** denilen valiydi. Valinin **legatus** denilen üç yardımcısı bulunmaktaydı.

Eyaletin mali işleriyle ise senato tarafından atanan **quasetor** ilgileniyordu.

Hepsinin görev süresi bir yıldı.

İskender, Aristotales ve Şehir

Aristotales, İskender'i yetiştirmek için Makedonya'ya davet edilmiş ve MÖ.343-340 yıllarında İskender'in eğitimiyle uğraşmıştır. İskender ve Aristotales'in dostane ilişkileri uzun zaman devam etmiş, o zamanların bilinen dünyasını fethetmek amacıyla yaptığı seferlerin bazılarında Aristoteles de İskender'e refakat etmiştir.

Yunan şehirlerinin bir kısmı Tunç çağ yerleşmeleri üzerinde gelişmiştir, bir kısmı ise Tunç çağında oturulmayan yerlerde kurulmuşlardır. Daha önceki yerleşmelerin üzerine kurulmuş şehirlerin başında *Atina*, *Thebai* ve *Miletos*'u sayabiliriz. Üçü de *Miken* devri şehirleri üzerinde kurulmuştur.

Aristoteles'e göre bir kent kurulurken kentlilerin sağlığı, siyasal ve askeri açıdan iyilikleri için kentin yerleşeceği alan çok önemliydi.

Antik Çağda Kentler Nasıl Kurulurdu?

Aristoteles'e göre suyun bulunması şehrin kurulacağı alanın seçimini etkilemesi gereken ana etmenlerden biriydi.

Aristoteles şöyle diyor:

“Şehrin kurulacağı yer, bir yamaç olmalıdır. Bu bulmayı umacağımız bir şeydir, fakat şu dört noktayı da göz önünde tutmalıyız. Birincisi ve en önemlisi, şehrin konumunun sağlığa elverişli olmasıdır. Doğuya bakan ve gün doğusundan rüzgâr alan bir yamaç, sağlıklıdır, öylesi de havanın güzel geçmesini sağlamakla birlikte, kuzey rüzgârından korunmuş (dulda) bir yamaçtan daha iyidir. Sonra şehrin yeri, bütün toplumsal (sivil) askeri etkinliklere elverişli bulunmalıdır. Savunma amaçları için, bu konum şehri savunanların kolaylıkla bir çıkış (huruç) hareketi yapabilecekleri, ama saldıranların zor yaklaşabilecekleri ve zor kuşatabilecekleri gibi olmalıdır. Su ve özellikle kaynak suyu bol olmalı ve mümkünse, savaş sırasında hemen denetim altına alınabilmelidir; bu mümkün değilse, yağmur sularını büyük ve çok sayıda tekneler içinde toplamamanın bir yolu bulunmalıdır ki, savaş savunucuları uzağa gitmekten alıkoyunca yeteri kadar suları olsun.”

Antik Çağda Fenike Kolonileri Nasıl Kuruldu?

Akdeniz'in Kuzey Afrika kıyılarının büyük bölümü MÖ.1. binyılda doğu Akdeniz'de bulunan Tire ve Sidon gibi Fenike kentlerinin koloniler kurmasıyla yerleşime açıldı. Fenikelilerin amaçları kendilerine yerleşecek topraklar bulmak değildi. Kolonilerin başlangıçtaki amacı İspanya'yla Fenike kentleri arasında ticaret bağına güçlendirecek ara yerleşmeler kurmaktı. Başka bir deyişle **koloniler konak yerleri gibi düşünülüyordu.**

Fenikeliler genelde ticaretle uğraşan bir halktı ve nüfus bakımından kalabalık sayılmazlardı. Kolonileri elde tutacak ve ticaret ilişkilerini sürdürecektik kadar çok insana sahip değillerdi. Bu nedenle **ellerinde kolay tutabilecekleri, saldırılara karşı korunaklı adaları, ya da denize çıkıntı yapan burunları yerleşim için seçmişlerdi.** Yunan kolonilerinin tersine Fenike kolonileri uzun süre Fenike'ye bağlı kaldılar. İçlerinde yalnızca Kartaca, coğrafi art alanının uygun olması nedeniyle bağımsız bir güç haline dönüşmüş ve ileri çıkmış ve Fenike kolonileri en büyük ve en güçlü koloni haline gelmiştir.

Fenikelilerin varlığı yalnızca kuzey Afrika ve Batı Akdeniz'le sınırlı değildi. Fenikelilerin, ticaret kolonilerini Küçük Asya'ya da yaydığı biliniyor. Doğu Kilikya bölgesindeki Samal (*Zincirli Höyük, İslahiye/Gaziantep*), Toros Dağları'ndaki Karatepe (*Kadirli/Osmaniye*) Anadolu'daki başlıca Fenike yerleşimleri. Fenikelilerin kuzeye doğru yayılmayı sürdürdüğü ve Karadeniz kıyılarında da yerleştiği biliniyor. M.Ö. 521 yıllarında Fenikeliler Karadeniz'e geçtikten sonra, Kızılırmak ağzına gelerek **Bafra** ve çevresine yerleşmişlerdi. Fenikeliler bu koylara **'farya'**, kurdukları ticaret evlerine de **'bafra'** ismini vermişler. Bafra isminin bu kelimedenden gelmiş olduğu sanılıyor. Bir başka koloni olan **Kıbrıs** Adası'na MÖ 9. yüzyılda yerleşir Fenikeliler.

Antalya Nasıl Bir Yerde Kuruludur

- Kaleiçi'nde hakim rüzgar yönü kuzeybatı ve güneydoğu yönleridir.
- Kuzeydoğu yönünden esen poyraz Antalya'da kışın soğuk, yazın sıcak eser.
- Yılın ancak 40-50 günü kapalı ve yağışlıdır.
- Antalya, yılda ortalama 300 gün güneşli, yıllık sıcaklık ortalaması 18.7 derecedir.
- Topografik özellikler ve liman faktörü değerlendirildiğinde;
 - Attaleia'nın ilk kurulduğu ve gelişmeye başladığı alanın, bugünkü Kaleiçi'nin kuzeyi olduğu düşünülebilir. Bu alan, limanın savunulması açısından daha elverişli olduğu gibi, güçlü bir kaleye ait mekânsal yerleşime de olanak sağlamaktadır.
 - II.Attalos'un kentte inşa etme ihtimali olan konutlar, tapınaklar, liman gibi pek çok mekân için en elverişli alan günümüz limanının kuzey kesimidir.
 - Kent kurulurken güçlü bir savunma sistemine sahip olduğu kuvvetle muhtemeldir.

Kent Antalya'nın Kuruluşuna Dair Yorumlar

Kentin, kuruluş sürecinde basit ama güçlü bir savunma sistemine sahip olduğu anlaşılmaktadır dense de, bu sistemin sınırları bugün için kesin olarak gösterilemiyor, yoruma dayalı yaklaşık değerlendirmeler yapılıyor.

Buradaki en büyük gösterge topografik özelliklerle birlikte tarihi bilgiler ve **mantıki yorumlar olacaktır.**

Kentin ilk savunma hattının günümüzde Selçuk ve Tuzcular mahallelerini içine alan bölgeyi kuşatıyor olması **gerekmektedir.**

Günümüzde – kuzeyden güneye doğru, sırasıyla – İmaret, Hamam Aralığı, Paşa Camii, Balıkpazarı, Hıdırlık, Kaledibi ve Mermerli sokakları üzerinden takip edilen ve kenti kuzeydoğu – güneybatı aksında ikiye bölen duvarın, Attaleia'nın kuruluş döneminde kentin doğu ve güney yönlerindeki dış savunma hattı olması, bu veriler ışığında **akla en yakın olasılıktır.**

Tüm veriler ışığında II. Attalos'un, kenti limanı kuşatacak şekilde kurmuş olması **kuvvetle muhtemeldir.**

MÖ.II yy'dan Evvel Antalya'da Yaşam Var Mı?

Antalya'nın II. Attalos öncesi bir yerleşim merkezi olup olmadığı konusunda kesin bir şey söylemek, bugünkü bilgilerimizle mümkün değildir; ancak yerleşime uygun topografyası, iklimi ve çevresel özellikleriyle yerleşimin çok eski çağlarda da var olması muhtemeldir. Akdeniz'in en kullanışlı doğal limanlarından birine sahip olan Antalya'nın Attalos öncesinde de önemli bir liman kenti olduğu düşünülmektedir.

Lanckoronski'nin, *“Eğer Attaleia'da, Attalos öncesi bir yerleşme varsa bugün kalıntıları ancak liman çevresinde yapılacak olan kazılarla ortaya çıkarılabilecektir. Çünkü, bu yerleşimin sadece, limanın daha iyi korunan güney kısmında bulunması gerektiğini ve belki de limanın yalnızca güneydoğusunu kapladığını söylemekle yetinmek durumundayız”* şeklindeki ifadesi, son yıllarda yapılan arkeolojik çalışmaların sonuçlarına göre eksik kalmıştır. Niye?

Çünkü, Strabon

Kentin yerleştiği alanın MÖ. 2. yüzyılda henüz Attaleia adı altında kentleşmeden önce de bir yerleşimi içerdiğini aktarmaktadır.

Doğu Garajı Nekropolü

Türkiye'deki nekropol alanları içerisinde en fazla iskelet bulunan bir alandır. Bu alan ve batısında saptanan nekropol alanı MÖ.4. yüzyılın sonları ile kesinleşmiştir. Arkeologlara göre Dromoslu mezarlarda ele geçen buluntular genel olarak İ.Ö. 3. yy. ortalarına ve İ.Ö. 2. yy.'a tarihlenebilmektedir.

Kaynak: <https://www.haberturk.com/antalya-haberleri/63023158-dogu-garaji-kultur-merkezi-projesinde-kaba-insaat-bitti>

Cumanun Camii yapısında dor stilinde oniki sütun tamburu

Bugün Cumanun Camii olarak bilinen yapı, tahmini olarak 5. yüzyılın sonunda devşirme taşlardan bir Bizans Kilisesi olarak yeniden inşa edilmiştir.

Kilise, kentin Roma Dönemi'nde kullanılan agoranın üzerine yapılmıştır. Muhtemelen kentin kuruluş döneminde kentte ızgara planlı yerleşim sistemi kullanılmıştır.

Cumanun Camii batı fassadında yapılan sondajlar sırasında dor stilinde oniki sütun tamburunun duvarda devşirme malzeme olarak kullanıldığı ortaya çıkarılmıştır. Yapılan değerlendirmeye öre, Dor sütun başlıklarının özellikleri, MÖ.2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen Pergamon Yukarı Agora'daki tapınağın mimari özellikleriyle karşılaştırılınca Pergamon etkisi saptanmıştır. Buna bağlı olarak, araştırmacılar bu alandaki devşirme blokların tarihlemesi için MÖ.2. yüzyılın ikinci yarısı önerisini getirmektedir.

Antik yerleşimi çevreleyen alanda, doğuda Hadrianus Takı, batıda günümüzde Hıdırlık Kulesi olarak adlandırılan mezar anıtı yer almaktadır. Her iki yapı, Cumanın Camii'nin yer aldığı bir ana caddeyle birbirine bağlanmıştır.

Alandaki kazı çalışmaları sırasında agoranın köşesine ulaşılmıştır. Dor stili sütunlar dışında, ayrıca Helenistik duvar buluntularına da ulaşılmıştır.

Roma Ele Geçirdiği Yerleri Ne Yapıyor

MÖ.80-79 yıllarında Pamphylia'nın halen Kilikia Eyaleti'ne bağlı olduğu Cicero'nun in Verrem söylevinden takip edilebilmektedir; Cicero, Kilikia Eyalet valisi Gaius Dolabella'nın *quaestoru* yani devlet hazinesinden sorumlu, seçilmiş devlet görevlisi olan Gaius Verres'in Aspendos ve Perge'de yaptığı kanun dışı hareketleri belirtmektedir.

Roma, Mithridates tehlikesini bertaraf ettikten sonra yeniden korsanlar ile mücadelesine dönmüş, **MÖ.78-74 yılları arasında** Publius Sevilius Vatia'nın Pamphylia'da elde ettiği başarılar Kilikia Eyaleti'nin batı sahillerini büyük ölçüde kontrol altına alınmasını sağlamıştır.

Korsan Zeniketes ile işbirliği içinde bulunan Phaselis ve Olympos ile **Attaleia** bu dönemde tamamen ele geçirilerek **ager publicus** (*kamu arazisi*) yapılmıştır. Attaleia'nın topraklarının *ager publicus* yapılması ile ilgili sebebin Doğu Likya'nın işgalinin tamamlanması amacından kaynaklı olduğu da düşünülmektedir.

Antalya'nın Adı Meselesi

Şehrin tarihiyle ilgili süreklilik gösteren bir kayıt yoktur.

M.Ö. 133'de Pergamon Kralı'nın topraklarını Roma'ya devretmesinden sonra Attaleia bir süreliğine bağımsız kaldıysa da daha sonra Kilikia'ya bağlanmıştır.

M.S.46'da St.Paul'ün Perge üzerinden Attaleia'yı ziyareti şehrin tarihinde önemli bir olaydır.

M.S. 130'da İmparator Hadrianus'un ziyareti anısına yapılan yeni anıtlarla kent daha da değer kazanmıştır.

Şehrin ticaret merkezi olarak refah seviyesinin en yüksek noktaya ulaştığı dönem M.S. ikinci yüzyıldır.

Adalia, Adalya, Adelle, Antâliyye, Attaleia, Cetelia, Sattalia, Thalia, Thalya

Hangisi?

Resmi ve tarihî kayıtlarda Pergamon Kralı II.Attalos'un adının temel alındığı ve *Attaleia* (Ἀττάλεια) şeklindeki yazım biçiminin yaygın olarak benimsendiği görülüyor.

Araştırmacılara göre sonraki dönemlerde öncekinden birazcık farklı, ancak özünde aynı olan *Sattalia*, *Cetelia* adları *Attaleia* adıyla aynı köktendir. Modern Batılı literatürde geçen *Adalia* adı ise ayrıdır.

Son derece ilginç ve önemlidir ki, Batı'nın modern dönem literatüründe, özellikle seyahat hatıratında ve bunu temel alan bölgeye ve şehrimize ilişkin tarihî bahislerde özellikle *Adalia* adının tercih edilmesi anlamlıdır. Dağlık Pisidya tarafının ümmî ahalisi Türkler, şehrin adını halen *Adalya*, *Adelle* şeklinde telaffuz etmeleri hususu oldukça önemlidir.

Adalia, Adalya, Adelle, Antâliyye, Attaleia, Cetelia, Sattalia, Thalia, Thalya

Hangisi?

Şehrin Türkçede resmi yazım biçiminin Selçuklu döneminde oluştuğunu görüyoruz. Selçuklu Sultanı I. İzzeddin Keykavus'un *Adalya* şehrini 22 Ocak 1216'da fethinin ardından kaleme aldığı fetihnamede mezkur şehrin adını zikretmiyor, ancak kalenin yeniden inşası için kaleme alınan yazıtlarda *Antâliyye* şeklinde yazılıyor.

17. yüzyılın iki büyük Osmanlı âlimi Kâtip Çelebi ile Evliya Çelebi'nin Antalya şehrini adının yazımı konusundaki tercihleri güzel ve tipik iki örnektir. Coğrafya âlimi Kâtip Çelebi, Selçuklulardan beri devam edegelen yazım şeklini kullanıyor. Osmanlı coğrafyasını baştan başa kat eden ve adım adım gezip görerek yazan Evliya Çelebi ise *Adalya* diye yazıyor.

Evliya Çelebi, Yivli Minare'nin yanındaki Alâeddin Camii'nin kiliseden camiye çevrildiğine ilişkin kapısı üstündeki h.774/m. 1373 tarihli bir kitabeyi aktardığı eserinde şehirden *Adalya* diye bahseder. Ancak söz konusu kitabede *Antâliyye* adı geçtiğini belirten yazarlar da bulunmaktadır.

Ortaçağın Batılı kaynaklarında genelde *Sattalia* adının, yine Ortaçağın Arap ve Türk kaynaklarında ise *Antâliyye* ve *Adalya* adlarının kullanıldığını görüyoruz.

Adalia, Adalya, Adelle, Antâliyye,
Attaleia, Cetelia, Sattalia, Thalia, Thalya

Hangisi?

12. yüzyılın Doğulu bir Latin tarih yazarı olan Kudüslü Willermus Tyrensis, Haçlı seferlerine ilişkin eserinde *bizimkiler* dediği özellikle Doğulu Hıristiyanların *Attalia* şehrinin Grekçe adını bilmediklerinden *Satalia* dediklerini anlatıyor.

Adalya adının ise yerli halkın söyleyiş biçimi olduğunu önemle vurgulamak gereklidir. Çünkü, seyahat hatıratı sahipleri içinde bunu ilk defa eserine aktaran 15.yüzyılın ilk yarısında Anadolu'da bulunan Bavyeralı Johannes Schiltberger (1381-1440) şehrin adını duyduğu gibi *Adalia/Adala* şeklinde söylüyor.

Adalia, Adalya, Adelle, Antâliyye,
Attaleia, Cetelia, Sattalia, Thalia, Thalya

Hangisi?

Eski dünyanın yaratılış ve türeyiş konusundaki mitolojik anlatılara mekân olan Olympos, *Adalya* şehrinin yakınında halkın halen *Musa Dağı* dediği yerdir. Mitolojiye göre Olymposlu tanrılar, Zeus'tan, titanları yendikten sonra titanlar savaşını şarkılar söyleyerek övebilecek mahlûklar yaratmasını dilediler. Bunun üzerine Zeus, *Mnemesyne* adındaki hafıza tanrıçası ile birleşti ve bol sulu Pieria'da üç güzel de denilen şu üç musa dünyaya geldi: Aglaie, Euphrosyne ve Thalia. Bazı efsanevi kayıtlara bakınca *Adalya* adının Olympos Dağı'nın sakini *Thalia* adının bir uzantısı olması ihtimali bulunmaktadır. Bunun yanında t/d, k/g, p/b seslerindeki dönüşümün *Talia* adında da olması olasıdır.

Adalia, Adalya, Adelle, Antâliyye,
Attaleia, Cetelia, Sattalia, Thalia, Thalya

Hangisi?

M.Ö. 1235'den hemen önceye tarihlenen Yalburt (*Konya, Ilgın*) hiyeroglif yazıtı Hitit Kralı IV.Tuthaliya ile düşmanları ve Vasal kral Kurunta arasında yapılan anlaşma metnini içermektedir. Perge ile ilgili metinde *"Parcha (Perge) şehrinin sahip olduğu bölgeyi Kaštarja nehri sınırlar. Eğer Hatti Kralı Parha Kentine saldırır silah zoru ile egemenliğine alırsa sözü geçen kent Tarhuntašša kralına bağlanacaktır"* denmiştir.

Tunç levhada sözü geçen olaydan kısa bir süre sonra deniz kavimlerinin Anadolu'ya akınları başlamış ve Hitit İmparatorluğuna son vermişlerdir.

Tuthaliya sonraki yüzyıllara Thaliya veya Taliya olarak aktarılmış olabilir mi?
Örneğin;

I. Tuthaliya MÖ 14. yüzyıl başlarında, **II. Tuthaliya** MÖ 14. yüzyılın ortalarında, **III. Tuthaliya** MÖ.1350 yılında, **IV. Tuthaliya**, MÖ 1236 yılında tahta geçmiştir.

Tuthaliya /Thaliya veya Talya olamaz mı?

Adalia, Adalya, Adelle, Antâliyye, Attaleia, Cetelia, Sattalia, Thalia, Thalya

Hangisi?

Tevrat'ın I.Tarihler kitabında Yeroham'ın oğulları arasında Şamşeray, Şeharya, Atalya, Yaareşya, Eliya, Zikri adları geçer. Yerohom'un Atalya adlı bir oğlu olduğu anlaşıyor. II. Tarihler kitabında Yahuda kralı Yehoram'ın oğlu Ahazy'a'nın anasının İsrail kralı Omrin'in kızı Athaliah (Ātalyâ) olduğu kayıtlıdır (XXII/2). Adalya biçimini alan Atalya, İbrani erkek ve kızları için yaygın olarak kullanılan bir isim olarak karşımıza çıkmakta ise de bu ad yalnızca Semitik kültür çevrelerine mahsus değildir.

Herodot'un çağdaşı Samoslu şair Choerilos (Kheril), Adalya'nın Solym Dağı'nda oturan Fenike kökenli bir halktan bahsetmektedir.

1946 itibarıyla Türkiye'de Adala adında iki yerleşim vardır. Bunlar *Attaleia* kentlerinin devamı değildir. İlki Antalya vilayetinin Finike kazasının Alaşın köyünün bir mahallesidir, diğeri Manisa vilayetinin Salihli kazasının bir bucağıdır. Araştırmacılara göre bu kayıtlar, Adala biçiminin Adalya şehrinin halkın ağzında bir varyantı olduğuna kanıttır.

Yakın Tarihli Olgular

Antalya Evleri kitabının ilk baskısında (1980) Antalya Kaleiçi'nde çalışan eski ustalar hakkında řu bahis vardır: Antalya'da ustalar, bir evin çatısını kapatınca, keser oynatırlar; keseri tahtanın üzerinde tıkırdatarak bir ezgi tutturlar. Öyle ustalar varmış ki, keseri oynattı mı yirmi keser birden takırdatıyor sanılırmış. Bu, işini bitirdiğinin bildirilmesiymiş; emeğın kutlanmasıı istemekmiş. İşte bu keser oynatma sırasında ustalar “şabaş, şabaş” derlermiş. “Şabaş”, kadim Mezopotamya'da Güneş tanrısının adıymış ve Farsça'da “şen ol” demekmiş.

Aslında bu kelime *Farsça* değildir. Doğrusu İbranice. *Şabat*, cumartesi, dinlenme zamanı demek. Güneş tanrısının adıysa kadim İbrani inançlarına açık ve net bir göndermedir. Bu kültürün izlerini *Adalya* halkının gündelik kültüründe izleyebildiğimize göre, *Adalya* olgusunun Pers izleğı sıradan bir konu olmaktan çıkıyor.

Bu durumda çeşitli yapıtlardaki malzemeler yeniden ele alınarak şehrin adı tarihî kökleri ile bağdaştırılmalıdır.

Netice

Şehir, kasaba ve köylerin ve dahi coğrafik yerleşimlerin ve mntıkaların adlarına ilişkin efsanevi tarzda yakıştırmalar ve uydurmalar, modern bilimsel mantıkla uyuşmamaktadır.

Adalya şehrinin kadim tarihinde otokton ahalinin temel etkisi yanında Pergamon, Girit, Pers, Semitik ve Yunan etkilerini harmanlayan tarihsel çalışmalar, kamuoyuna yansımamış ve yayılmamıştır.

Öyle gözüküyor ki, özellikle Pergamon ve Yunan etkisi dışındaki unsurlar bilerek göz ardı edilmektedir. Hitit, İbrani ve Pers etkisinden hiç bahsedilmiyor.

Şehrin adının Attaleia adından geldiği, bunun Antalya şeklini aldığı aslında bir varsayımdır. Bu varsayımdan hareketle **Adalya adının da Attaleia'dan geldiğini iddia etmek doğru bir yaklaşım olmayacaktır.**

Adalya adının kaynağı konusunda efsane, rivayet ve halkiyat malzemeleri yerel halkın belleğini işaret ediyor. Bu çanakta Olympos'un musalarından **Thalia**'nın Adalya'nın kaynağı olması kuvvetle muhtemel gibi görünse de **Tuthalia - Talya** gibi başka önemli seçenekler de mevcuttur.

Eski Antalya'lı ustaların “Şabaş” demesi nasıl unutulmamış ise Kaleiçi ve Balbey'de Yahudi yerleşimleri olduğu, Kaleiçi dışında Yahudi mezarlıklarının mevcudiyeti kent belleğindedir.

Tüm bu sebepleri bir araya topladığımızda; **Antalya'yı II.Attalos'un kurduğu konusu, bir iddiadan öte gerçek bir şey değildir.**

Çünkü

M.Ö. 3. yüzyılın sonlarında Akdeniz'deki politik düzen, Roma'nın yeni bir güç olarak sahneye çıkmasıyla tamamen değişmiştir.

M.Ö. 190 yılında Magnesia yöresinde yapılan savaştan sonra MÖ.188'de imzalanan Apemeia Barış antlaşmasından 50 yıl gibi kısa bir sürede Roma, Batı Anadolu'yu Asia Eyaleti olarak kendisine bağlamıştır.

Makedonya Krallığı'nın yok edildiği MÖ.168 Pydna Çarpışması'ndan sonra, Akdeniz'de Roma ile boy ölçüşebilecek hiçbir güç kalmamış, bütün devletler Roma'ya bağımlı olmuşlar ve politik bir karar almadan önce Roma *Senatus*'unun fikrini sormak ve onayını almak zorunda kalmışlardır.

Roma *Senatus*'unun bu devletlere karşı izlediği diploması ve himaye ile yönetim, onları zamanla siyaset alanında sıkıştırmaya başlamış, öyle ki, bir süre sonra bu devletlerin söz söyleyecek hali kalmamıştır. Bu açıdan bakıldığında, III. Attalos'un krallığını Roma'ya vasiyet yoluyla bırakması şaşırtıcı değildir. Bununla, Roma'ya politik açıdan artık hiçbir yaptırımın uygulanamayacağının bilinmesinden dolayı, krallığın Roma'ya devredilip, bütün sorumluluğun Romalılarca üstlenilmesi amaçlanmıştır.

Çünkü

Roma ele geçirdiği arazileri *ager publicus* saymıştır

Roma yaptığı savaşlar neticesinde, dűřmanlarından ele geçirdiği arazileri *ager publicus* saymıştır ve bilindiği üzere Attaleia topraklarını da kamu arazi yapmıştır.

Attaleia'lılar bu durumdan kurtulmaya çalışmış olabilirler.

Olasıdır ki

Perge Kenti kurucularının Calchas, Mopsos ve Rixos olduğu efsanesini dikkate alınırsa, Antalya ile Attalos arasındaki bağ da bir efsane olabilir.

MÖ dönemin Antalya sakinleri özgürlüklerini ve arazilerini koruyabilmek için Pergamon Krallığı ve II.Attalos ile şehri ilişkilendirip kenti Attalos'un kurduğu bir kent olarak lanse edip *Attaleia* olarak isimlendirmek suretiyle Roma'dan daha yumuşak bir uygulama ummuş veya talep etmiş olabilirler.

Antalya bölgesinin ve *Adalya* şehrinin **toponomik** yadigârı yeterince işlenmiş olmadığı gibi tarihsel coğrafyası konusu da tatmin edici derece incelenmiş değildir.

Adalya şehrine ve şehrin adına dair yapılan araştırmalar eksiktir.

Kaynakça

- Albecer, M. (2000). *Büyük İskender'in Doğu Siyaseti*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı. Ankara.
- *Aristoteles (M.Ö. 384-322) Felsefesi*. https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/75164/mod_resource/content/0/Aristoteles.pdf
- Aşınmaz, A. (2015). *Antalya Kent Merkezi'nin Arkeolojik Haritası Ve Lokalizasyon Sorunları*. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Klasik Arkeoloji Programı. İzmir.
- Balçılar, M.B. (2021). *Büyük İskender Sonrası Helenizm Ve Diadokh Antigonos Monophtalmos (M.Ö. IV.Yüzyıl)*. Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı. Afyonkarahisar.
- Bazna, Y. (2014). *Antik Kaynaklara Göre Paphlagonia*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı. Ankara.
- Bosch, C. *Bergama Kral Hanedanının Şeceresi*. Türkiye Mecmuası. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/172972>
- Gökalp, N. (2008). *Attaleia Kent Tarihi Ve Yazıt Korpusu*. Doktora Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü. Antalya.
- Güven, S. (2004) *Hellenistik Dönemde Bergama'da Bir Kültür ve İnan Merkezi*. 23-27 Eylül 2002 Mersin Uluslararası Türk Dünyası İnanç Merkezleri Kongresi Bildirileri. Ankara.
- Kamalova, Z. (2020). *Orta Asya'nın "Bin Şehir Ülkesi": Baktria*. JOTS, 4/1, 2020:39-49.
- Karahan, Ö.O. (2018). *Seleukosların Anadolu'daki Hâkimiyet Mücadelesi*. Journal of History Studies. Volume 10 Issue 9, p. 207-230, December 2018.
- Karauguz, G. (2013). *Tarhuntaş'a Ve Konya-Karaman Araştırmaları Üzerine*. Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi. Yıl:2013, S:30, s:41-54.
- Kılıç, M. (2017). *Eskiçağ Tarihinde Hannibal'in Yeri Ve Önemi*. Yüksek Lisans Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı. Sivas.
- Kınacı, M. (2019). *II. Prusias'ın Siyasi ve Diplomatik Faaliyetleri Üzerine Bir Değerlendirme*. Phaselis V.s.301-314. <http://dx.doi.org/10.18367/Pha.19019>
- Kurt, Ö. (2010). *Kaleiçi'nin (Antalya) Kuruluşundan 16. Yüzyıla Kadar Mekânsal Değişimi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı. İstanbul.
- Kutsal Kitap, 1.Tarihler, **Benyamin Soy**, <https://kutsalkitap.info.tr/?q=1ta%208>
- Kutsal Kitap, 2.Tarihler, **Ahazya'nın Yahuda Krallığı**, <https://kutsalkitap.info.tr/?q=2ta%2022:%201-5>
- Magie, D. (2001). *Anadolu'da Romalılar I-II*. (Çev.Başgelen, N.,Çapar, Ö.) Arkeoloji ve Sanat Yayınları. Kanaat Matbaası, İstanbul.
- Okatan, F. (2004). *Attaleia Kent Kapıları*. Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı. Antalya.
- Oral, M. (2013). *Adalya Adına Dair*. Cyprus International University. Folklor/Edebiyat. C.19.S.76. 2013/4.
- Oral, M. (2011). *Duvarlar Arasında Antalya Yahudi Cemaati-II*. Tarihin Peşinde -Uluslararası Tarih Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi. Yıl: 2011, S:6, s: 177-194
- Orhun, M. (2018). *Pergamon Kralı III. Attalos'un Bağışı ve Roma'nın Asya Eyaleti'nin Kuruluşu*. Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi İlkbahar 2018, 5(14), ss.275-324.
- T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı (2005). *Osmanlı Yönetiminde Makedonya*. Yayın No: 74.
- Tok, G. (2001). *Antik Çağın Tüccarları Fenikeliler*. Bilim Teknik TÜBİTAK. Şubat 2001. Ankara
- Tozan, M. (2017). *Pergamon'un Yolları: Antikçağ'dan Bizans'a Bakırçay (Kaikos) Havzası'nın Yol Sistemi*. Tarih İncelemeleri Dergisi. C:XXXII/2, s.531-563.
- Ünal, E. (2014). *Eumeneia Tarihi Ve Sikkeleri*. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı. İstanbul.
- Yılmaz, C.A. (2016). *Büyük İskender'in Hayatı Ve Faaliyetleri*. Doktora Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı. Elazığ.
- Yılmaz, L. *Tarihsel Kaynaklarda Roma, Bizans Osmanlı Devri Limanlarının Anlatımı*. Yeditepe Üniversitesi Tarih Bölümü Araştırma Dergisi. e-ISSN: 2564-7687

Teşekkürler